DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2019.11>

УДК 343. 85

Н. Є. Філіпенко,

кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник

Харківського НДІСЕ, м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9469-3650>

e-mail: filipenko_natalia@ukr.net

О. П. Угровецький,

доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, перший

заступник директора Харківського НДІСЕ, м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8993-6558>

e-mail: hniise@hniise.gov.ua

О. В. Шарапова,

кандидат технічних наук, доцент,

провідний науковий співробітник Харківського НДІСЕ,

м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3638-155X>

e-mail: elena.sharapova@hniise.gov.ua

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПЕРТНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАВДАННЯ

В статті зроблено аналіз концептуальних засад, поглядів та ідей щодо розуміння сутності експертної профілактики, досліджено співвідношення дотичних між собою понять «профілактика» та «запобігання», адже однією з головних проблем, яку не можна оминути в рамках криміналістичного дослідження феномену експертної профілактики, є неоднозначність як наукового розуміння й опрацювання, так і практичного застосування відповідного понятійно-категоріального апарату. Сутність експертної профілактики полягає у впливі відповідних суб'єктів на злочинність за допомогою використання спеціальних фахових знань.

Ключові слова: експертна профілактика, превенція, судова експертиза, судово-експертні установи, основні завдання діяльності.

Постановка наукової проблеми. Підвищення ефективності протидії правопорушенням та злочинам вимагає значного поліпшення організації цієї роботи в усіх ланках системи правоохоронних і правозастосовних органів, особливо це стосується системи судово-експертних установ, в багатогранній діяльності яких важливе місце займають питання експертної профілактики із застосуванням спеціальних знань. Досвід, накопичений судово-експертними установами в цій сфері, настійно вимагає створення дієвої системи превентивної діяльності й усунення ряду суттєвих прогалин у цій діяльності.

Робота з профілактики злочинів належить до сфери інтересів різних органів. Превентивна діяльність є важливим державно-політичним завданням. Вона здійснюється заходами політичного, ідеологічного, економічного та юридичного характеру. Тому розробка

засобів і методів профілактики злочинів може відноситися до предмета різних правничих наук, у тому числі й юридичних. У свою чергу заходи юридичного характеру можуть бути кримінально-правовими, кримінально-процесуальними, адміністративно-правовими і криміналістичними.

Криміналістика та судова експертиза у сфері профілактики злочинів вирішує такі завдання:

- удосконалення науково-технічних засобів, тактичних прийомів та методів, що сприяють підвищенню рівня та якості розслідування злочинів;

- розробка методів та прийомів виявлення злочинів і обставин, що сприяють їх скоєнню;

- виокремлення меж профілактичного вивчення та впливу;

- виявлення й дослідження особливостей типових слідчих ситуацій профілактичного характеру та визначення відповідних комплексів найбільш дієвих профілактичних засобів;

- розробка запобіжних заходів щодо злочину, що почався або готується;

- розробка спеціальних профілактичних засобів захисту різного роду об'єктів від злочинних посягань¹.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми профілактики злочинів піддавалися науковому аналізу в теорії криміналістики, кримінології та інших споріднених галузей правничих наук. Цьому були присвячені роботи учених радянської доби, сучасних вітчизняних науковців та фахівців закордонних шкіл. Серед них: І. А. Алієв, Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, Р. С. Белкін, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. Ф. Зелінський, В. Ю. Квашиш, В. П. Колмаков, Г. М. Міньковський, О. Г. Михайлянц, П. П. Михайленко, В. В. Сабадаш, І. Я. Фридман, Ф. П. Фурсова, О. В. Шеслер, Г. А. Хань² та ін. Результати праць названих вчених мають безсумнівну

¹ *Профилактика правонарушений* : учеб.-метод. пособ. Казань : Казан. ун-т, 1989. С. 128–137.

² Див. напр.: *Алиев И. А.* Особенности профилактической деятельности специалистов судебно-экспертных учреждений на современном этапе: *Вопросы судебной экспертизы*. Вып. 28, 1988. С. 3–24; *Антонян Ю. М.* Криминология. Избранные лекции. Логос, 2004. С. 448–141; *Бандурка А. М.* Преступность в Украине: причины и противодействие. Основа, 2003. 368 с.; *Белкин Р. С.* Криминалистическая энциклопедия. Мегатрон, 2000. 333 с.; *Гуріна Д. П.* Завдання експертної профілактики. *Актуальні проблеми держави і права*, 2008. Вип. 44. С. 233–236; *Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю.* Криминологія: Загальна та Особлива частини. Харків : Право, 2009. С. 288; *Колмаков В. П.* Некоторые вопросы криминалистической профилактики преступлений. *Советское государство и право*. 1961, № 12. С. 106–109; *Фридман И. Я.* О круге профилактических задач, решаемых в судебно-экспертных учреждениях. *Криминалистика и судебная экспертиза*, 1991. Вып. 43. С. 50–54; *Хань Г. А.* Профілактика злочинів: криміналістичний аспект. *Криміналістичний вісник* : наук.-практ. зб., 2006. № 2 (6). 182 с. та ін.

теоретичну та практичну значущість. Разом із тим, незважаючи на вагомий внесок їх робіт у пізнання й вивчення сутності та змісту профілактики злочинів, наукові праці цих фахівців не вичерпали вказаної проблеми, а, навпаки, поставили низку нових питань, які потребують вирішення. Адже суттєво змінилася нормативно-правова база, що регламентує означену діяльність, а досвід роботи судово-експертних установ України отримав нові підходи та бачення. До того ж у спеціальній літературі до цього часу немає чіткого розмежування заходів превенції злочинності, що відносяться до предметів різних галузей юридичних наук. Тому у фаховій літературі зустрічаються висловлювання про віднесення до предмета теорії криміналістики або повністю всіх питань профілактики злочинів, або розробки спеціальних технічних засобів цієї діяльності.

Метою статті є аналіз концептуальних засад, поглядів та ідей щодо розуміння сутності експертної профілактики злочинів, визначення понять, завдань та основоположних принципів діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виняткове місце в системі суб'єктів профілактичної діяльності займають судово-експертні установи України, які відіграють роль гаранта законних прав і свобод осіб, неухильного дотримання верховенства права. Характеризуючи роль судово-експертних установ у процесі превентивної діяльності, слід зазначити, що цей процес вимагає свого подальшого регулювання з метою підвищення ефективності. Аналіз застосування превентивної діяльності судово-експертних установ України показує щільний контакт понять і принципів законності, дотримання прав та свобод людини й громадянина, професійної діяльності та професійної етики експертів, що уявляється актуальним.

Як вже було нами підкреслено, однією з головних проблем, яку не можна оминати в рамках криміналістичного дослідження феномену експертної профілактики, є неоднозначність як наукового розуміння й опрацювання, так і практичного застосування відповідного понятійно-категоріального апарату. Дана теза підтверджується й дослідженнями фахівців. Зокрема, А. І. Долгова¹ зазначає, що упорядкування понятійного апарату і теоретичних положень є невід'ємною частиною розробки концепції боротьби із злочинністю, має не лише наукове, але й важливе практичне значення.

Вважаємо, що означена проблема носить не стільки понятійний, скільки термінологічний характер, що пояснюється концептуальною близькістю використовуваних фахівцями понять, хоч й описуваних ними за допомогою різних термінів.

У загальному, теоретичному розумінні, профілактика злочинів — це сукупність різноманітних видів діяльності й державних заходів,

¹ Криминология / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва : НОРМА, 2007. С. 912.

спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Вивчаючи превентивну діяльність, яку проводять державні правоохоронні та правозастосовні органи, В. М. Бурлаков і М. М. Кропачов визначають профілактику злочинності як діяльність державних і громадських органів та організацій, спрямована проти злочинності з метою утримання її на соціально прийнятному рівні шляхом усунення та нейтралізації причин, що її породжують¹. Аналізуючи названу проблематику, Ю. Ф. Іванов та О. М. Джужа вказують, що профілактикою злочинності є багаторівнева система державних і громадських цілеспрямованих заходів щодо виявлення, усунення, нейтралізації причин та умов злочинності². Схожої думки дотримуються й О. М. Бандурка та Л. М. Давиденко³, які під боротьбою із злочинністю розуміють діяльність державних органів, громадських організацій, посадових осіб і громадян із виявлення, усунення, послаблення та нейтралізації факторів, що детермінують злочинність.

Під запобіганням злочинності В. В. Голіна розуміє сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки⁴. Ю. М. Антонян, вивчаючи запобіжну діяльність державних органів, вважає, що це насамперед вплив на її причини, виявлення злочинців та запобіжні заходи, спрямовані на їхнє виправлення⁵.

Відповідно до визначення дефініції «попередження злочинів» в теорії правничих наук можемо зазначити, що Г. Александров першим серед представників криміналістичної спільноти поставив питання про розробку методики профілактики злочинності. Він вважав, що до її предмета відносяться всі методи запобігання злочинам⁶. На противагу цієї точці зору, М. В. Терзієв відносить до предмета криміналістики виключно

¹ Криминология / под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. Санкт-Петербург, 2002. С. 432.

² Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Криминологія. Харків : ПАЛИВОДА А. В., 2006. С. 264.

³ Бандурка А. М. Преступность в Украине: причины и противодействие. Харьков : Основа, 2003. С. 368.

⁴ Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. Криминологія: Загальна та Особлива частини. Харків : Право, 2009. С. 288–253.

⁵ Антонян Ю. М. Криминология. Избранные лекции. Харків : Логос, 2004. С.448–441.

⁶ Александров Г. Совершенствование методов расследования — в центре внимания советской криминалистики. *Соц. законность*, 1948. № 2. С. 7–8.

«спеціальні заходи попередження злочинів»¹; О. І. Вінберг — розробку попереджувальних заходів у вигляді захисних засобів, що перешкоджають вчиненню злочинів або ускладнюють їх здійснення².

Відомий український учений, судовий експерт і криміналіст В. П. Колмаков вважає, що до предмета криміналістичної профілактики можуть відноситися тільки науково-технічні та оперативно-тактичні прийоми й засоби, що базуються на даних цієї науки, спрямовані на виявлення, дослідження та усунення причин і умов, що сприяють злочинам, а також на попередження злочинів, що готуються, та припинення злочинів, що вже розпочалися³.

Спільними рисами усіх зазначених понять є вказівка на суб'єктний склад такої діяльності та її мету. Відповідно до цього можна виокремити, по-перше, таку загальну ознаку профілактичної діяльності, як здійснення відповідних заходів не лише державою в особі її органів і посадових осіб, але й іншими інститутами, а також окремими громадянами. При цьому деякі вчені⁴ розширюють коло суб'єктів превентивної діяльності, включаючи до них загалом усіх фізичних і юридичних осіб. Так, С. О. Шоткін⁵ вважає, що коло суб'єктів попереджувальної діяльності має бути суттєво розширено, аж до співробітників трудових колективів.

Серед різноманітних підсистем криміналістичної профілактики та різноманіття суб'єктів, що реалізують окремі напрямки превентивної діяльності, знаходиться й експертна профілактика, під якою розуміється складне системне утворення, основою якого складає діяльність експертів на базі своїх спеціальних знань, які виявлятимуть обставини, що сприяли вчиненню злочинів. Виявлення подібних обставин може здійснюватися як основне експертне завдання, для вирішення якого і була призначена експертиза, або це може бути супутній «продукт» експертної діяльності, що «з'являється» при вирішенні інших експертних завдань, які не ставили за мету виявлення криміногенних факторів. Допустимим є також виявлення криміногенних факторів та обставин, що сприяють вчиненню злочинів, у процесі узагальнення експертної практики в окремій судово-експертній установі у ході її накопичення, або в разі підготовки відповідних оглядів, звітів, аналітичних довідок. Також подібні

¹ Терзиев Н. В. К вопросу о системе науки советской криминалистики. *Правоведение*, 1950. С. 6–8.

² Винберг А. И. Введение в криминалистику. Предмет, метод, система курса и история советской криминалистики. Москва : РИО ВЮА, 1950. С. 77–79.

³ Колмаков В. П. Некоторые вопросы криминалистической профилактики преступлений. *Советское государство и право*. 1961, № 12. С. 106–109.

⁴ Криминология / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва : НОРМА, 2007. С. 912.

⁵ Гуріна Д. П. Завдання експертної профілактики. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 44. С. 233–236.

відомості можна отримати у разі узагальнення судово-експертної діяльності в цілому по міністерству. У всіх подібних випадках виявленні криміногенні чинники є основою для розробки рекомендацій профілактичного характеру, спрямованих на їх усунення або мінімізацію. Характерною рисою даних рекомендацій є їх специфічність, адже вони отримані при використанні експертом спеціальних знань і навичок, що складають зміст даної конкретної експертизи (виду експертиз).

У цьому зв'язку В. П. Колмаков під експертно-криміналістичною профілактикою розуміє сукупність обставин, що сприяють вчиненню злочинів, які були виявлені та досліджені у конкретній справі експертом із застосуванням прийомів та методів науки криміналістики. Проаналізувавши цю дефініцію, хочемо зазначити, що, на нашу думку, експертна профілактика, у першу чергу, не може бути сукупністю обставин. Адже це виключно діяльність експерта з виявлення цих обставин! По-друге, у названому визначенні, на наш погляд, значно звужені можливості експерта, бо є вказівка на одну конкретну справу, якою займається експерт. Як нами вже зазначалося раніше, співробітники судово-експертних установ мають можливість, а інколи й повинні аналізувати не одну справу, а робити узагальнення, що базуються на спеціальних пізнаннях, у цілій низці експертиз, які складають зміст даного роду чи виду досліджень.

Таким чином, **експертна профілактика** — це заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах діяльність судового експерта, спрямована на виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину, і розробка заходів щодо їх усунення із використанням спеціальних знань.

Іншою важливою ознакою експертної профілактики є визначення її сутності як певної «системи заходів», «діяльності» або ж, за визначенням І. М. Даньшина, В. В. Голіни, М. Ю. Валуйської та інших, поєднання «різноманітних видів діяльності і заходів у державі»¹.

Експертна профілактика створює умови, що ускладнюють вчинення злочинів, сприяє своєчасному припиненню злочинних зазіхань, тобто є стримуючим чинником, а також забезпечує сприятливі умови для виникнення доказової інформації².

Звідси постає важливе питання: що є змістом даної категорії — теоретичні напрацювання, нормативні положення чи їхня практична реалізація? Відповідь на це питання можемо отримати при аналізі такого терміна, як «вплив на злочинність», адже по суті він і являє собою зміст будь-якої експертної превенції злочинів. На сучасному

¹ Даньшин І. М., Голіна В. В., Валуйська М. Ю. С. 288–256.

² Хань Г. А. Профілактика злочинів (криміналістичний аспект). *Криміналістичний вісник* : наук.-практ. зб. Київ : КНУВС, 2006. № 2(6). С. 182–169.

етапі державотворення будь-яка практична профілактична діяльність, а особливо превентивна робота судових експертів чи судово-експертних установ, не може розглядатися окремо від її науково-теоретичного та нормативно-правового забезпечення, опрацювання основних принципів діяльності. Єдність наукової та правової основи експертної профілактики із її практичною реалізацією відзначають багато фахівців¹. Підсумовуючи думки вчених, можемо стверджувати, що сутність експертної профілактики полягає у впливі відповідних суб'єктів на злочинність за допомогою використання спеціальних фахових знань. Тобто до предмета судової експертизи кожного роду та виду слід відносити дослідження обставин, на основі яких можуть і повинні бути розроблені наукові, організаційно-технічні заходи профілактичного характеру².

У рамках нашої статті необхідним є вивчення питання про прогностичні функції експертної профілактики, оскільки щоб ефективно протидіяти злочинам, необхідно їх вивчати в криміналістичному аспекті з урахуванням методик прогнозування нових різновидів злочинів³.

Основними завданнями експертної профілактики є:

1. Розробка методів виявлення причин й умов злочинів та мінімізація їх негативного впливу з урахуванням їх особливостей.

2. Виявлення і дослідження особливостей типових результатів експертного дослідження, надання на їх основі рекомендацій щодо превенції злочинів.

3. Визначення комплексу профілактичних заходів щодо захисту різного роду об'єктів від злочинного посягання, найбільш дієвих в кожній з виділених ситуацій.

4. Розробка заходів превенції певних конкретних видів злочинів.

Саме комплекс даних завдань, які можуть бути вирішені специфічними експертними методами і засобами, визначає предмет експертної діяльності щодо превенції злочинів.

Серед завдань профілактичного характеру, які можуть бути вирішені працівниками судово-експертних установ, важливе місце повинні посідати розробки, спрямовані на прогнозування в кримінологічному та криміналістичному аспектах обставин, що сприяють скоєнню злочинів з урахуванням можливостей окремих видів експертних досліджень, а також засобів та методів їх виправлення⁴.

¹ Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология. Москва : Юрист, 1997. С. 512.

² Гуріна Д. П. Вказана праця. С.235.

³ Журавель В. А. Криміналістична профілактика економічних злочинів. Харків : Харків юридичний, 2006. С. 168–169.

⁴ Фридман И. Я. О круге профилактических задач, решаемых в судебно-экспертных учреждениях. Криминалистика и судебная экспертиза, 1991. Вып. 43. С. 50–54.

Криміналістичному прогнозуванню можливих правопорушень, яке повинно бути продовженням кримінологічних прогнозів, притаманна в діяльності експертних підрозділів своя специфіка. Основою для прогнозування є дані експертної практики, відомості про нові засоби, результати експериментів, що надають можливості виявити закономірні зв'язки між встановленими обставинами та можливим злочинним посяганням. Ці дані дозволяють припустити, що коли обставини залишаться без змін, то в майбутньому можливі злочини з використанням аналогічного або іншого способу їхнього скоєння. Впровадження у виробництво та в інші сфери людської діяльності нових пристроїв, засобів обліку, способів отримання копій, місць зберігання матеріальних цінностей примушує прилаштовуватися до них і злочинців, які використовують недоліки, недосконалість технологічних процесів, методик роботи, окремих організаційних заходів та засобів обліку¹.

Для вирішення профілактичних завдань іноді потрібно провести ідентифікаційні дослідження, наприклад, для встановлення факту виконання підписів від імені різних одержувачів грошей однією особою. В більшості випадків необхідні дослідження, що ґрунтуються на положеннях криміналістичної діагностики. Загальне профілактичне завдання може бути поділене на ряд завдань, у процесі вирішення яких слід виявити особливості досліджуваного об'єкта, що свідчать про його недостатню захищеність від злочинних посягань, знайти та порекомендувати способи підвищення захищеності аналогічних об'єктів, при можливості — перевірити їх та відібрати найбільш раціональні².

Для підвищення ефективності експертної профілактики та вирішення загальних питань судово-експертних установ необхідно проводити заходи, спрямовані на досягнення популяризації спеціальних, фахових знань. Названі заходи досить різнобічні. Вони можуть проводитися як спільно із правоохоронними органами, так і самостійно. До числа основних форм профілактичної діяльності судового експерта можна віднести наступні:

— популяризація спеціальних знань серед детективів Національного антикорупційного бюро, слідчих міністерства внутрішніх справ, прокуратури, воєнної прокуратури, Служби безпеки України, митних органів, державної виконавчої служби з метою надання їм допомоги у здійсненні завдань протидії злочинності, зокрема, у виявленні криміногенних факторів із застосуванням спеціальних знань. Наприклад, з метою поглиблення прикладної спрямованості навчально-виховного процесу слідчих відповідних

¹ Фридман И. Я. Судебная экспертиза и вопросы предупреждения преступлений : автореф. дис. ...д-ра юрид. наук, 1974. С. 26.

² Фридман И. Я. О круге профилактических задач, решаемых в судебно-экспертных учреждениях. С. 52.

підрозділів Служби безпеки України 19 лютого 2019 року на базі Харківського НДІ судових експертиз проведено лекцію-дискусію за темою «Проблемні питання призначення та проведення судових експертиз у кримінальних провадженнях». Як лектори залучені найкращі фахівці — науковці та судові експерти Харківського НДІ судових експертиз.

— 12 квітня 2019 року представники Харківського НДІ судових експертиз взяли участь у семінарі «Особливості розгляду справ щодо злочинів, пов'язаних із порушенням Правил дорожнього руху». Захід проводився згідно з програмою періодичного навчання суддів окружних загальних судів. Семінар був проведений Харківським регіональним відділенням Національної школи суддів України спільно з Харківським апеляційним судом. Метою семінару було підвищення рівня кваліфікації представників суддівського корпусу, правоохоронних органів, державних судово-експертних установ щодо особливостей розгляду справ стосовно злочинів, пов'язаних із порушенням Правил дорожнього руху. Захід проведено у формі інтерактивних лекцій з використанням презентаційного матеріалу та міні-лекцій.

Проведена велика та різноманітна робота з профілактики злочинів і правопорушень, а досягнуті показники — це ще не межа можливостей використання спеціальних знань для експертної профілактики.

Висновки. Підводячи підсумки викладеного у цій статті, вважаємо, що:

1. Експертна профілактика — це заснована на законах та підзаконних нормативно-правових актах діяльність судового експерта, спрямована на виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину, і розробка заходів щодо їх усунення з використанням спеціальних знань.

2. Профілактична діяльність судово-експертних установ України повинна здійснюватися:

— при виконанні експертиз у конкретних кримінальних, адміністративних або цивільних справах;

— шляхом узагальнення експертної та судово-слідчої практики;

— у процесі наукових досліджень з проблем експертної профілактики;

— шляхом надання на основі спеціальних знань науково-практичної допомоги державним органам і громадським організаціям у виявленні обставин, що сприяють вчиненню злочинів тощо.

3. З метою підвищення якості проведення експертно-профілактичних заходів співробітники судово-експертних установ України повинні приділяти максимум уваги популяризації превентивної діяльності серед представників правоохоронних та провизастосовних органів.

References

Aleksandrov, G. (1948). *Sovershenstvovaniye metodov rassledovaniya — v tsentre vnimaniya sovetskoy kriminalistiki*. Sots. Zakonnost [in Russian].

- Antonyan, Y. M. (2004). *Kriminologiya. Izbrannyye lektsii*. Logos [in Russian].
- Bandurka, A. M., Davydenko, L. M. (2003). *Prestupnost' v Ukraine: prichiny i protivodeystviye: monografiya*. Kharkiv: Osnova [in Russian].
- Burlakov, V. N., Kropachev, N. M. (2002). *Kriminologiya*. S-Piterburg: Piter [in Russian].
- Dan'shyn, I. M., Holina, V. V., Valuys'ka, M. Y. (2009). *Kryminolohiya: Zahal'na ta Osoblyva chastyny*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Dolgoval, A. I. *Kriminologiya* (2007) Moskva: NORMA [in Russian].
- Fridman, I. Y. (1974). *Sudebnaya ekspertiza i voprosy preduprezhdeniya prestupleniy*: avtoref. dis. ... d-ra yurid. Nauk. Forensic Examination and Crime Prevention Issues [in Russian].
- Fridman, I. Y. (1991). *O krugye profilakticheskikh zadach, reshayemykh v sudebno-ekspertnykh uchrezhdeniyakh*. Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza [in Russian].
- Hurina, D. P. (2008). *Zavdannya ekspertnoyi profilaktyky. Aktual'ni problemy derzhavy i prava* [in Ukrainian].
- Ivanov, Y U., Dzhuha, O. M. *Kryminolohiya* (2006). Kharkiv: Palyvoda A. V. [in Ukrainian].
- Khan, H. A. (2006). *Profilaktyka zlochyniv (kryminalistychnyy aspekt) Kryminalistychnyy visnyk: Nauk.-prakt. zb. № 2(6)* [in Ukrainian].
- Kolmakov, V. P. (1961). *Nekotoryye voprosy kriminalisticheskoy profilaktiki prestupleniy. Sovetskoye gosudarstvo i pravo*. [in Russian].
- Kudryavtsev, V. N., Eminov, V. E. *Kriminologiya* (1997). Yurist [in Russian].
- Profilaktika pravonarusheniy [Crime Prevention]* (Kazan. un-ta 1989) [in Russian].
- Terziyev, N. V. (1950). *K voprosu o sisteme nauki sovetskoy kriminalistiki*. Pravovedeniye [in Russian].
- Vinberg, A. I. (1950). *Vvedeniye v kriminalistiku. Predmet, metod, sistema kursa i istoriya sovetskoy kriminalistiki*. RIO VYUA [in Russian].
- Zhuravel', V. A. *Kryminalistychna profilaktyka ekonomichnykh zlochyniv*. Kharkiv yurydychnyy [in Ukrainian].

Н. Е. Филипенко, О. П. Угровецкий, Е. В. Шарапова
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКСПЕРТНОЙ ПРОФИЛАКТИКИ:
ПОНЯТИЕ И ЗАДАЧИ

В статье выполнен анализ концептуальных основ, взглядов и идей о сущности экспертной профилактики. Исследовано соотношение соприкасающихся между собой понятий «профилактика» и «предотвращение», ведь одной из главных проблем криминалистического исследования феномена экспертной профилактики, является неоднозначность как научного понимания, так и практического применения соответствующего понятийно-категориального аппарата. Подчеркнуто, что сущность экспертной профилактики заключается в воздействии соответствующих субъектов на преступность с помощью использования специальных профессиональных знаний. То есть, к предмету судебной экспертизы, следует относить исследования обстоятельств, на основе которых могут и должны быть разработаны научные, организационно-технические мероприятия профилактического характера. Доказано, что среди задач профилактического характера, которые могут быть решены сотрудниками судебно-экспертных учреждений, важное место должны занимать разработки, направленные на прогнозирование в криминалистическом аспектах обстоятельств, способствующих совершению преступлений, с учетом возможностей отдельных видов экспертных исследований.

Доказано, что профилактическая деятельность судебно-экспертных учреждений Украины должна осуществляться: при производстве экспертиз по конкретным уголовным, административным или гражданским делам; путем обобщения экспертной, а так же судебно-следственной практики; в процессе научных исследований по проблемам экспертной профилактики; путем оказания на основе специальных знаний научно-практической помощи государственным органам и общественным организациям в выявлении обстоятельств, способствующих совершению преступлений.

С целью повышения качества проведения экспертно-профилактических мероприятий сотрудники судебно-экспертных учреждений Украины должны уделять максимум внимания популяризации превентивной деятельности среди представителей правоохранительных и правоприменительных органов.

Дано авторское определение экспертной профилактики: это основанная на законах и подзаконных нормативно-правовых актах деятельность судебного эксперта, направленная на выявление обстоятельств, способствовавших совершению преступления, и разработка мероприятий по их устранению с использованием специальных знаний.

Ключевые слова: экспертная профилактика, превенция, судебная экспертиза, судебно-экспертные учреждения, основные задачи деятельности.

N. Filipenko, O. Uhrovetskyi, O. Sharapova
THEORETICAL BASES OF EXPERT PREVENTION:
CONCEPT AND TASKS

The article analyzes conceptual foundations, views and ideas concerning the essence of expert prevention. The relationship between the concepts of «prevention» and «prevention», which is in contact with each other, is investigated, because one of the main problems of the criminal investigation of the phenomenon of expert prevention is the ambiguity of both scientific understanding and the practical application of the corresponding conceptual-categorical apparatus. It is emphasized that the essence of expert prevention is the influence of the relevant subjects on crime through the use of special professional knowledge. That is, to the subject of forensic examination, should include studies of circumstances on the basis of which can be and should be developed scientific, organizational and technical measures of preventive nature. Proven that among the tasks of preventive nature, which can be solved by the staff of judicial-expert institutions, the development of aimed at forecasting in criminalistic aspects of circumstances contributing to the commission of crimes, taking into account the possibilities of certain types of expert research, should occupy an important place.

It is proved that the preventive activities of forensic institutions of Ukraine should be carried out: in the production of examinations in specific criminal, administrative or civil cases; by summarizing expert, as well as forensic investigative practices; in the process of research on expert prevention; by providing on the basis of special knowledge of scientific and practical assistance to government agencies and public organizations in identifying circumstances conducive to the commission of crimes.

In order to improve the quality of expert-preventive activities, the staff of the forensic institutions of Ukraine should pay maximum attention to the promotion of preventive activities among representatives of law enforcement and law enforcement agencies.

On the basis of the analysis, the author's definition of expert prevention is given: the activity of a forensic expert based on the laws and by-laws of normative legal acts, aimed at

revealing the circumstances contributing to the commission of a crime, and the development of measures for their elimination with the use of special knowledge.

Key words: expert prevention, prevention, forensic examination, forensic expert institutions, main tasks of activity.

Надійшла до редколегії 12.10.2019